

УДК 338.45:663/664

С. О. Степанчук,
старший викладач кафедри маркетингу, Національний університет харчових технологій
Л. В. Восколович,
студентка ННІ ЕіУ напряму маркетинг, Національний університет харчових технологій

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

S. Stepanchuk,
senior lecturer in marketing, National university of food technologies
L. Voskolovych,
student TRI EandM, direction of marketing, National university of food technologies

INTELLECTUAL POTENTIAL OF THE FOOD INDUSTRY

У статті відображено сутність інтелектуального потенціалу підприємств харчової промисловості. Визначено його місце, склад і особливості підрахунку. Досліджено компоненти інтелектуального потенціалу та його динаміку. Запропоновано прогноз подальшого розвитку інтелектуального потенціалу галузі.

The article reflects the essence of intellectual potential of enterprises of food industry. Defined by its location, composition and characteristics of the counting. Investigated components of the intellectual potential and dynamics and predicted its further development.

Ключові слова: потенціал, харчова промисловість, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інтелектуальні ресурси, персонал.

Key words: potential, food industry, intellectual potential, intellectual capacity, intellectual resources, personnel.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження проблем формування, оцінки та використання інтелектуального потенціалу є важливою умовою результативного функціонування підприємства на сучасному ринку. Криза в економіці України слугувала поштовхом щодо перегляду проблеми формування стратегії інноваційного розвитку та переорієнтації економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемами дослідження потенціалу та тенденції його розвитку займалися такі зарубіжні науковці, як: І. Арєнков, П. Баум, В. Калятин, В. Іноземцев та ін. Що стосується українських вчених, вагомий внесок у формування та використання інтелектуального капіталу, проблем інтелектуальної власності зробили: О. Бутнік-Сіверський, О. Кєндюхов, П. Крайнев, І. Мойсеєнко, В. Соловйов, Н. Ушенко, В. Чеботарьов, А. Чухно та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Аналіз фахової літератури й узагальнення визначень щодо сутності інтелектуального потенціалу свідчить про недостатнє висвітлення його головних рис та особливостей, а також аспектів прояву і механізмів регулювання. Метою статті є визначення сутності, структури та методів розрахунку інтелектуального потенціалу харчової промисловості та аналіз шляхів його розвитку в сучасних економічних умовах.

"Потенціал" (potential) — це внутрішня властивість будь-якого об'єкту або його елемента, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища [1, с. 12].

Інтелектуальний потенціал — це економічна система, що відображає сукупність зв'язків і відношень між елементами інтелектуального капіталу (персонал, ринкові активи, структурні активи, інтелектуальна власність), які встановлюються в процесі проектування, виготовлення, ре-

алізації та споживання продукту й управління цими процесами [4, с. 176].

Сутність інтелектуального потенціалу — можливість системи інтелектуальних ресурсів (як елементів інтелектуального капіталу) формувати такі управлінські компетенції, які на основі вибраних бізнес-процесів забезпечують досягнення стратегій підприємства.

Значна група науковців, зокрема, Ю. Гава та М. Розумний, визначають інтелектуальний потенціал як сукупність людського, матеріального та нематеріального потенціалу [2, с. 130].

Структура інтелектуального потенціалу — відносно стійкий спосіб організації елементів, яка розкриває його будову, елементний склад, принципи формування та розвитку.

Під інтелектуальним потенціалом підприємства розуміється сукупність інтелектуальних здібностей працівників (знань, умінь, інформації, цінностей, навичків тощо) і можливостей їх розкриття, розвитку та використання.

Інтелектуальний потенціал організації включає дві складові:

1. Творчий потенціал — це сукупність здібностей працівників організації до вирішення нових творчих задач, виготовлення чогось якісно нового, а також до створення умов на підприємстві для прояву здібностей.

Професійно-кваліфікаційний потенціал — це сукупність здібностей, професійних навичок працівників організації, необхідних для виконання ними своїх професійних обов'язків, і створення умов на підприємстві для вдосконалення і розвитку навиків і умінь персоналу.

Творчий потенціал організації можна зміряти за допомогою наступних показників:

— кількість ліцензій, патентів, винаходів, торгових марок, промислових зразків у цілому, а також у відношенні до загальної чисельності персоналу, чисельності керівників, фахівців;

— питома вага нової продукції в загальному обсязі продажів;

— кількість раціоналізаторських пропозицій з поліпшення діяльності організації у відношенні до чисельності персоналу;

— кількість заходів, що реалізуються кожного року, передбачених організаційно-технічними планами і програмами.

Професійно-кваліфікаційний потенціал організації можна оцінити за наступними показниками:

— склад за статтю, віком — оцінюється як питома вага працівників чоловічої та жіночої частини і питома вага працівників у різних вікових діапазонах (до 25 років, 25—35 років, 35—45 років, від 45 до пенсійного віку, працюючі пенсіонери);

— стаж роботи — визначається за питомою вагою працівників, що мають стаж роботи за фахом;

— освітній рівень персоналу — оцінюють питомою вагою працівників з різними рівнями освіти: неповна середня; середня; середня спеціальна і неповна вища; вища; вчений ступінь;

— кваліфікація робочих — визначається за питомою вагою: основних та допоміжних робочих (за розрядами);

— зусилля організації з підвищення професійної підготовки працівників — рівень витрат на навчання та підвищення кваліфікації персоналу; рівень витрат організації на участь персоналу в різних виставках; рівень витрат організації на відвідини персоналом інших підприємств з розрахунку на одного працівника, зокрема керівника, фахівця [3, с. 742].

Для оцінки інтелектуального потенціалу підприємства доцільно використовувати показники з їх інтегральними оцінками:

— інтелектуальне матеріальне забезпечення;

— інтелектуальний потенціал персоналу підприємства;

— інтелектуальний науково-технічний потенціал — як обсяг НДР (науково-дослідних робіт), кількість отриманих патентів і раціоналізаторських пропозицій, число нагород за нові розробки, участь у виставках та конференціях, публікації в наукових журналах тощо. Цей показник повинен демонструвати узагальнений кількісний вираз інтелектуального розвитку певного підрозділу в цілому;

— інтелектуальна інформаційна база — характеризується можливістю фіксації знань працівника так, щоб їх можна було передавати іншим і зберігати в базі знань, інформацією про споживачів та постачальників, історією відносин з клієнтами тощо.

Для зіставлення показників і обчислення підсумкового рейтингу використовуються зважені суми, в яких вагові коефіцієнти задаються експертним шляхом.

Доцільно визначити інтелектуальний потенціал не лише підприємства в цілому та його підрозділів, але й кожного співробітника, що допоможе вирішувати питання кадрового резерву.

Результати оцінки інтелектуального рівня організації та її підрозділів допомагають вирішувати наступні задачі:

1) підтвердження можливостей організації в досягненні своєї стратегічної мети;

2) реструктуризація організації [3, с. 747].

Обчислення інтелектуального потенціалу підприємства та його підрозділів доцільно проводити щорічно. Постійне відстеження динаміки інтелектуального потенціалу і своєчасне проведення коригуючих заходів дозволить ефективніше використовувати інтелектуальні ресурси підприємства для поліпшення показників виробничо-господарської діяльності.

Отже, визначення рівня інтелектуального потенціалу є одним з найголовніших завдань для

Таблиця 1. Кількість ВНЗ та студентів за спеціалізацією навчання для харчової промисловості, 2006–2016 рр.

№ з/п	з 2006 р. по 2016 р.	Кількість ВНЗ I-II рівня акредитації	Кількість студентів ВНЗ I-II рівня акредитації, тис.	Кількість ВНЗ III-IV рівня акредитації	Кількість студентів ВНЗ III-IV рівня акредитації, тис.
1	2	3	4	5	6
1.	2005 р.	57	14,18	24 (3)	16,07
2.	2006 р.	57	14,65	24 (3)	16,55
3.	2007 р.	58	15,08	27 (3)	17,53
4.	2008 р.	60	15,36	32 (3)	18,65
5.	2009 р.	62	17,28	34 (3)	16,49
6.	2010 р.	65	18,42	35 (3)	17,33
7.	2011 р.	67	17,76	36 (3)	16,94
8.	2012 р.	68	16,09	38 (3)	19,17
9.	2013 р.	69	17,61	38 (3)	17,67
10.	2014 р.	69	17,70	38 (3)	17,92
11.	2015 р.	66	16,04	35 (3)	16,55
12.	2016 р.	64	15,98	33 (3)	15,21

Джерело: складено авторами за даними наданими навчальними закладами України.

сучасної, конкурентоздатної та інноваційно-при-
вабливої організації.

Зауважимо, що саме питання освоєння, роз-
витку та використання інтелектуального потен-
ціалу промислових підприємств та посилення мо-
тивування їхнього інноваційного розвитку
відіграють головну роль у виробничій, ко-
мерційній, підприємницькій та зовнішньоеко-
номічній діяльності організацій усіх форм влас-
ності.

Ефективне використання інтелектуального
потенціалу в будь-якій економічній діяльності та
виробництві дає значний додатковий прибуток. За
статистичними даними, виробництво та реаліза-
ція інноваційної продукції, використання новітніх
технологій здатні збільшити прибуток на 25 % [6,
с. 57]. Тому, іноземні компанії особливо цікав-
ляться результатами інтелектуальної діяльності з
метою їх активного впровадження у виробницт-
во.

Для підтримки необхідного науково-техноло-
гічного потенціалу, частка ВВП, що повинна вит-
ратитись країною на інноваційну діяльність, Євро-
пейським Союзом рекомендована в межах 3—
3,3%. У той час, як у Швеції — це 3,3%, Ізраїлі —
близько 3,5%, Японії — 3,7%, США — 3,5%, Вели-
кобританії, Фінляндії та ФРН — 3,2%, Швейцарії

та Франції — майже 4,0%. В Україні відсоток вит-
рат становить близько 1,2 % [7]. Варто зазначити,
що стрімке скорочення населення в Україні (за
1993—2016 рр. з 52,2 до 42,0 млн осіб) поряд з ви-
сокими темпами старіння, переорієнтацією вироб-
ництва на розширення сфери послуг, а також зни-
женням якості праці, які наштовхнулись на про-
блеми освіти, ставлячи під сумнів її відповідність
сучасним вимогам — внесок загальної факторної
продуктивності у зростання потенційного ВВП є
негативним.

Якщо дослідити рівень освіти в Україні за на-
прямом підготовки та перепідготовки кадрів для
харчової промисловості, то ситуація на ринку
освітніх послуг в цій сфері діяльності склалася у
такий спосіб (табл. 1).

Як бачимо в Україні, спостерігається сталий
попит на отримання професійних знань за на-
прямком навчання харчова промисловість, техно-
логії, інженерія. З 2005 по 2016 рр. в Україні на-
раховувалося від 57 до 69 ВНЗ I—II рівня акре-
дитації з яких 12 закладів профільні, та від 24 до
38 ВНЗ III—IV рівня акредитації, з яких 3 ВНЗ є
профільними. Кожен рік в цих закладах отримують
освіту від 14 до 16 тис. осіб, більшість з яких
працюють і будуть працювати на підприємствах
харчової промисловості.

Таблиця 2. Рівень освіти працівників харчової промисловості у 2009–2016 рр., тис. осіб

№ з/п	з 2009 р. по 2016 р.	Облікова кількість штатних працівників	Кількість працівників за освітніми рівнями			
			Неповна та базова вища освіта	Частка, %	Повна вища освіта	Частка, %
1	2	3	4	5	6	7
1.	2009 р.	358,6	86,1	24,01	66,4	18,52
2.	2010 р.	388,7	88,0	22,64	72,7	18,70
3.	2011 р.	371,0	82,3	22,18	74,5	20,08
4.	2012 р.	369,0	76,5	20,73	78,9	21,38
5.	2013 р.	357,7	73,1	20,44	79,1	22,11
6.	2014 р.	360,2	75,2	20,88	80,0	22,21
7.	2015 р.	350,8	69,6	19,84	76,4	21,78
8.	2016 р.	350,2	69,1	19,73	76,3	21,78

Джерело: розраховано авторами за даними [7].

Таблиця 3. Кількість, структура та темпи приросту підприємств харчової промисловості, що займалися інноваційною діяльністю в 2015–2016 рр.

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Підприємства ХП, що здійснювали інноваційну діяльність	398	18,44	334	16,78	-64	-16,08
2.	Внутрішні НДР	17	0,79	15	0,75	-2	-11,76
3.	Зовнішні НДР	12	0,56	8	0,40	-4	-33,33
4.	Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	231	10,70	203	10,20	-28	-12,12
5.	Інші зовнішні знання	16	0,74	15	0,75	-1	-6,25
6.	Навчання та підготовка персоналу	79	3,66	81	4,07	2	2,53
7.	Ринкове запровадження інновацій	23	1,07	16	0,80	-7	-30,43
8.	Інше	31	1,44	19	0,95	-12	-38,71
9.	Всього підприємств харчової галузі	2158	100	1990	100	-168	-7,78

Джерело: за даними [7].

Показники рівня освіти працівників зайнятих на харчових виробництвах за 2009–2016 рр. зосереджені в таблиці 2.

Дослідивши рівень освіти працівників харчової промисловості, можемо зробити висновок, що галузь забезпечена висококваліфікованим кадровим потенціалом, згідно з міжнародними нормами з управління персоналом та існуючих передових методик щодо ефективності використання трудових ресурсів. Галузь вважається забезпеченою освіченими працівниками, якщо середній показник працюючих, які мають вищу освіту, сягає 20 %.

Частка працівників з вищою освітою в харчовій промисловості у 2016 р. займала 19,73 %, працівники з неповною та базовою освітою — 22,78 %.

Така динаміка свідчить, що з кожним роком освітній потенціал працівників харчової промисловості зростає і витісняється категорія працівників без спеціальних теоретичних знань.

Як зазначалося вище, показником ефективності використання інтелектуального потенціалу є активізація діяльності у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Лідерами серед національних заявників на винаходи за видами економічної діяльності є освітні та наукові організації і заявки на винаходи пов'язані з професійною, науковою та технічною діяльністю — 347 заявок, у т. ч. на наукові дослідження та розробки — 315 заявок, освіта — 886 заявок.

У 2016 році у сфері охорони промислової власності в харчовій промисловості України національними підприємствами-виробниками було подано 3 заявки на винаходи та 18 заявок на корисні моделі.

На сучасному економічному рівні спостерігається нежвава тенденція у сфері охорона прав на об'єкти промислової власності в галузі харчо-

вої промисловості. Про це свідчить невелика кількість заявок та отриманих патентів в цій галузі. Помітно краща ситуація спостерігається у статистиці реєстрації договорів на передачу прав користування права промислової власності за різними типами ліцензій щодо зареєстрованих знаків для товарів та послуг [7].

Інноваційна діяльність та оцінка її ефективності свідчить про впровадження інтелектуального потенціалу в економіці країни. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат у цілому по всій економіці України в 2016 році залишаються власні кошти підприємств — 6540,3 млн грн. (або 85,0 % загального обсягу витрат на інновації). Кошти державного бюджету отримали 9 підприємств, місцевих бюджетів — 12, загальний обсяг яких становив 349,8 млн грн. (4,6 %); кошти вітчизняних інвесторів отримали 6 підприємств, іноземних — 11, загалом їхній обсяг становив 146,9 млн грн. (1,9 %); кредитами скористалося 39 підприємств, обсяг яких становив 561,1 млн грн. (7,3 %).

Дослідження інноваційної діяльності в харчовій промисловості прослідкуємо в таблиці 3.

Дослідження підприємств харчової промисловості, що займалися інноваційною діяльністю в 2015–2016 рр. демонструє суттєве відставання харчової галузі в сфері провадження такої діяльності та використання інновацій. Про це свідчить як динаміка скорочення підприємств в цілому по промисловості на 168 одиниць у 2016 р. в порівнянні до 2015 р., так і, зокрема, зменшення кількості підприємств харчової галузі на 64 одиниці, що займалися інноваційною діяльністю за цей період. Лише 18,44 % підприємств харчової промисловості у 2015 р. та 16,78 — у 2016 р. провадили інноваційну діяльність із загальної кількості підприємств даної галузі. Це надзвичайно низький показник як для підприємств окремої галузі, так і для економіки держави для того, щоб мати висо-

Таблиця 4. Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності підприємств ХП за джерелами надання коштів в 2015–2016 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	2015		2016		Відхилення	
		Загальна кількість	Структура, %	Загальна кількість	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Власні кошти	1477280,10	86,86	1768501,90	81,36	291221,80	19,71
2	З державного бюджету	5,80	0,0003	0,4	0	-5,4	-93,10
3	З місцевих бюджетів	-	-	-	-	-	-
4	З позабюджетних фондів	-	-	-	-	-	-
5	Вітчизняні інвестиції	-	-	-	-	-	-
6	Іноземні інвестиції	137643,60	8,09	380,00	0,02	-137263,6	-99,72
7	Кредитні кошти	85765,80	5,04	403218,30	18,55	317452,5	370,14
8	Інші джерела	-	0	1509,20	0,07	1509,20	-
9	Разом	1700695,30	100,00	2173609,80	100,00	472914,5	27,81

Джерело: за даними [7].

кий рівень конкуренції та займати лідируючі позиції в національній економіці серед вітчизняних виробників харчових продуктів та напоїв, отримувати максимальні доходи і випускати якісні та економічно доцільні товари для споживачів.

Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості за джерелами надання коштів у 2015–2016 рр. представлено в таблиці 4.

За джерелами фінансування інноваційної діяльності в харчовій галузі питому вагу займають власні кошти підприємств у межах 86–82%, позичкові кошти кредитних установ 5–19% та іноземні інвестиції за результатами 2015 р. склали — 8,09 % від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності.

Несприятливий фінансово-інвестиційний клімат в Україні не дозволяє вітчизняним підприємством активно залучати кошти іноземних підприємств та установ та користуватися кредитними коштами. Крім цього, політика держави не сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств харчової промисловості, як бачимо за останні роки з боку держави не фінансувалися проекти пов'язанні з інноваційною діяльністю

підприємств обраної галузі. За джерелами фінансування у сфері створення інноваційних продуктів та здійснення інноваційної діяльності підприємства розраховують лише на власні кошти і можливість.

Дослідження кількості промислових підприємств в харчовій галузі, що впроваджували інновації, в тому числі маркетингові представлено в табл. 5.

Протягом 2015–2016 рр. 265 підприємств харчової промисловості з 321 впроваджували інновації. Найбільшу питому вагу за видами інновацій займає інноваційна продукція — 53,89 % у 2015 р. та 50,57 % у 2016 р. У т.ч. доля розроблених і випущених абсолютно нових продуктів на ринку України складала 7,79 % у 2015 р. та 9,06 % у 2016 р. в структурі інновацій підприємств харчової промисловості. Значну кількість складають підприємства, що запроваджували інноваційні процеси 43,30 % в 2015 р., 42,64 % в 2016 р.; використовували нові або вдосконалювали існуючі методи обробки та виробництва продукції 35,83 % та 34,34% (у 2015–2016 рр.). Негативним моментом є те, що підприємства харчової промисловості не приділяють значній увазі маркетинговим та органі-

Таблиця 5. Кількість, структура та темпи приросту підприємств ХП, що впроваджували інновації в 2015–2016 рр., одиниць

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Інноваційні процеси	139	43,30	113	42,64	-26	-18,71
2.	В т.ч. нові чи вдосконалені методи обробки або виробництва продукції	115	35,83	91	34,34	-24	-20,87
3.	Інноваційна продукція	173	53,89	134	50,57	-39	-22,54
4.	В т.ч. продукція нова для ринку	25	7,79	24	9,06	-1	-4,00
5.	Разом	321	100	265	100	-56	-17,45
6.1	В т.ч. запроваджували: організаційні інновації	21	6,54	23	8,68	2	9,52
6.2	маркетингові інновації	47	14,64	43	16,23	-4	-8,51

Джерело: за даними [7].

Таблиця 6. Кількість, структура та темпи приросту найменувань впроваджених інноваційних видів продукції підприємствами ХП, 2015—2016 рр., одиниць

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Нові для ринку види інноваційної продукції	100	13,32	113	15,63	13,00	13,00
2.	Машини, устаткування, апарати, прилади	9	1,20	26	3,60	17,00	188,89
3.	Разом	751	100	723	100	-28,00	-3,73

Джерело: за даними [7].

заційним інноваціям. За період дослідження частка підприємств, що займалася такими видами інновацій складала: організаційних 6,54 % та 8,68 %; маркетингових 14,64% та 16,23 % до загальної кількості запроваджених інновацій. Адаже саме останні види інновацій дозволяють підприємствам активно реалізувати свою продукцію, збільшувати свої частки ринків, виходити на нові вітчизняні та міжнародні ринки, бути конкурентоспроможними та успішними.

Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах харчової промисловості представлені в табл. 6.

Спостерігається зменшення загальної кількості найменувань впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах харчової промисловості на 3,73 %. Але поряд з цим намітилося незначне зростання кількості найменувань нових для ринку видів інноваційної продукції на 13 % у 2015 р. та збільшення кількості впроваджених машин, устаткування, апаратів, приладів майже в 3 рази. Остання тенденція є позитивним моментом у впровадженні інноваційних видів продукції промисловими підприємствами харчової галузі, хоча у структурі інноваційної продукції ця категорія займає найменше значення 1,2 % та 3,6% (2015—2016 рр.) від загальної кількості найменувань впроваджених інноваційних видів продукції.

Аналізуючи впровадження інновацій на промислових підприємствах України, необхідно відмітити, що пік кількості впроваджених нових

технологічних процесів припадає на 2011 р. — 2043 нових технологічних процесів, а у 2014 р. спостерігається найбільша кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції — 3661 одиниць.

Щодо ситуації в харчовій промисловості, то всього було впроваджено нових технологічних процесів на промислових підприємствах у 2015 р. — 219, а в 2016 р. — 231 одиниця, в т.ч. маловідходних і ресурсозберігаючих технологічних процесів було впроваджено 50 та 44 одиниці відповідно.

Кількість промислових підприємств харчової галузі, що реалізували інноваційну продукцію в 2015—2016 рр. зосереджена в таблиці 7.

За розрахунками в таблиці 7, очевидно, що частка підприємств харчової промисловості, що реалізували інноваційну продукцію складала 12,79 % в 2015 р. та 11,06 % у 2016 р., причому абсолютно нову продукцію для ринку випускало лише 1,76 % підприємств із загальної кількості, а продукцію нову лише для підприємства 12,05 % та 10,50 % підприємств (2015—2016 рр.). Такі дані свідчать про низьку інноваційну активність промислових підприємств харчової галузі.

Обсяги реалізованої інноваційної продукції підприємств харчової промисловості в 2015—2016 рр. представлені в таблиці 8.

Обсяги реалізованої інноваційної продукції підприємств харчової промисловості складають лише 3,5 % та 8,8 % у 2015 р. та 2016 р. до загального обсягу реалізованої промислової продукції України. Як бачимо, найбільшу частку в обсязі реалізованої інноваційної продукції промислових

Таблиця 7. Кількість, структура та темпи приросту підприємств ХП, що реалізували інноваційну продукцію в 2015—2016 рр., одиниць

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Підприємства, що реалізували промислову продукцію	2158	100,00	1990	100	-168	-7,78
2.	Підприємства, що реалізували інноваційну продукцію	276	12,79	220	11,06	-56	-20,29
2.1.	В т.ч.: продукцію, що нова для ринку	38	1,76	35	1,76	-3	-7,89
2.2.	продукція, нова тільки для підприємства	260	12,05	209	10,50	-51	-19,62

Джерело: за даними [7].

Таблиця 8. Обсяги, структура та темпи приросту реалізованої інноваційної продукції підприємствами ХП в 2015–2016 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції	7275705,70	100,00	6293927,30	100,00	-981778,40	-13,49
2.	Продукція нова для ринку	1709655,60	23,50	818323,70	13,00	-891331,90	-52,14
3.	Продукція нова для підприємства	5566050,10	76,50	5475603,70	87,00	-90446,40	-1,62

Джерело: за даними [7].

підприємств харчової галузі займає інноваційна продукція нова лише для підприємства 76,50 % в 2015 р. та 87,00 % в 2016 р. Обсяг продукції абсолютно нової інноваційної продукції для ринку складає 23,50 % та 13,00 % відповідно в 2015 р. та 2016 р.

Аналіз реалізації інноваційної продукції промисловими підприємствами харчової галузі в 2015–2016 рр. зосереджено в таблиці 9.

Як бачимо з таблиці 9, кількість підприємств харчової промисловості, що реалізували інноваційну продукцію за межі України складає 16,57 % в 2015 р. та 15,93 % в 2016 р. в загальній структурі промислових підприємств України, що займалися реалізацією інноваційної продукції за кордон.

Обсяг реалізованої інноваційної продукції харчових підприємств за межі країни займає 15,88 % в 2016 р. та 9,87 % в 2015 р. до загального обсягу реалізації інноваційної продукції. Спостерігається значне скорочення обсягу реалізації інноваційної продукції промисловими підприємствами харчової галузі в 2016 р. у порівнянні з 2015 р.

У 2015 р. підприємствами харчової промисловості було придбано 92 нові технології в Україні та 18 технології за межами нашої держа-

ви. У 2016 р. ситуація дещо змінилася і було придбано 36 нових технологій у національному просторі та 25 у закордонних підприємств. Діяльність з передання технічних досягнень у 2015–2016 рр. була практично відсутня, в 2016 р. українськими підприємствами харчової промисловості передано 2 нові технології за межі України.

Важливим кроком щодо покращення інтелектуального потенціалу харчової промисловості є зосередження підвищеної уваги на інтелектуальних можливостях щодо відновлення інноваційної здатності та конкурентоспроможності наших підприємств. Цього можна досягти за рахунок:

1. Впливу політичних важелів на розвиток економіки, який варто реалізовувати лише у системі "мета — засіб". Використання цього методу, дозволить за допомогою впливу реального політичного інструментарію розв'язати суперечливі ситуації, кризи та протистояння, що вже існують у підприємств харчової промисловості.

2. Прискорення оновлення промислового виробництва з врахуванням лише економічних наслідків, адже об'єктивний аналіз при розгляді лише політичних характеристик фактично стає неможливим.

Таблиця 9. Аналіз реалізації інноваційної продукції підприємствами ХП за межі України в 2015–2016 рр.

№ з/п	Показник	2015 р.		2016 р.		Відхилення	
		Загал. кіл-ть	Структура, %	Загал. кіл-ть	Структура, %	Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Підприємства, що реалізували інноваційну продукцію за межі України	57	16,57	47	15,93	-10	-17,54
2.	Загальна кількість промислових підприємств, що реалізували інноваційну продукцію	344	100	295	100	-49	-14,24
3.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, тис. грн.	1155142,20	15,88	621340,10	9,87	-533802,1	-46,21
4.	Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	7275705,70	100	6293927,30	100	-981778,4	-13,49

Джерело: за даними [7].

Таблиця 10. Динаміка придбаних та переданих технічних досягнень підприємствами ХП в 2015–2016 рр., од.

№ з/п	Показник	2015 р.	2016 р.	Відхилення	
				Абс., од.	Відн., %
1	2	3	4	5	6
1.	Придбані нові технології в Україні	92	36	-56	-60,87
2.	Придбані за межами	18	25	7	38,89
3.	Передані нові технології в Україні	-	-	0	0,00
4.	Передані за межі	-	2	2	0,00

Джерело: за даними [7].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Система державної підтримки розвитку інтелектуального потенціалу підприємств харчової промисловості повинна стати науковою основою для прийняття оптимальних рішень та здійснення будь-яких управлінських дій у цій галузі, кроком до переходу від галузевої до функціональної системи управління. Тому має бути створена перспективна програма розвитку наукового та кадрового потенціалу, підлаштована під реалії ХХІ ст. Адже це час глобальної економіки, інформаційних технологій та комунікаційних мереж.

Від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, залежить успіх розв'язання економічних проблем.

Купуючи товари харчової промисловості, споживачі найбільше звертають увагу на якість, адже лише при наявності цього показника продукція може бути конкурентоспроможною. Для виконання цієї умови підприємство повинно періодично оновлювати матеріальне устаткування та технічне забезпечення, здійснювати закупівлю якісної сировини, удосконалювати свою продукцію. Цих параметрів можна досягти за допомогою сформованого потужного інтелектуального потенціалу та ефективного використання підприємствами інтелектуальних ресурсів.

Література:

1. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посібник / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблюдська, О.О. Решетняк. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
2. Гава Ю.В. Інтелектуальний капітал — шлях до економічного зростання України / Ю.В. Гава / Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 4. — С. 129—134.
3. Мойсеєнко І.П. Методологія формування структури інтелектуального потенціалу // Економіка АПК: Вісник Львівського державного аграрного університету. — 2006. — № 13. — С. 873.
4. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії: посібник /

М.М. Паламарчук, О.М. Паламарчук. — К.: Знання, 2008. — 416 с.

5. Романенко Л.Ф. Маркетинг. Словник економічних термінів / Л.Ф. Романенко. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. — 230 с.

6. Потенціал України та його реалізація / Спільний звіт Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Національного банку України "Розбудова спроможності до аналізу соціально-економічних результатів і потенціалу в Україні". — К.: МЦПД, 2009. — 110 с.

7. Статистична база даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11380

References:

1. Bachevskyj, B.Ye. Zablods'ka, I.V. and Reshetniak, O.O. (2009), Potentsial i rozvytok pidpryiemstva [Potential and development of enterprise], Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
 2. Gava, Yu.V. (2006), "Intellectual capital - the way to economic growth in Ukraine", vol. 4, pp. 129—134.
 3. Mojseienko, I.P. (2006), "Methodology of structure formation of intellectual potential", vol. 13, p. 873.
 4. Palamarchuk, M.M. (2008), Ekonomichna i sotsial'na heohrafiia Ukrainy z osnovamy teorii [Economic and social geography of Ukraine with the basics of the theory], Znannia, Kyiv, Ukraine.
 5. Romanenko, L.F. (2007), Marketynh. Slovyk ekonomichnykh terminiv [Marketing. Dictionary of economic terms], Vyd-vo Yevrop. un-tu, Kyiv, Ukraine.
 6. Potentsial Ukrainy ta joho realizatsiia (2009), Rozbudova spromozhnosti do analizu sotsial'no-ekonomichnykh rezul'tativ i potentsialu v Ukraini [Development of ability to analyze socio-economic performance and potential in Ukraine], MTsPD, Kyiv, Ukraine.
 7. Statystychna baza danykh (2017), available at: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11380 (Accessed 4 April 2017).
- Стаття надійшла до редакції 21.04.2017 р.